

YASİN DURAK • Emegın Tevekkülü

YASIN DURAK 16 Temmuz 1984 İzmit doğumlu. Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde lisans (2003-2007), Ankara Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde yüksek lisans eğitimini (2008-2011) tamamladı. *Tezkire, Yurt ve Dünya, Birikim ve Politik Sosyal Bilim* dergilerinde makaleleri yayımlandı. Halen Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Cografya Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde doktora öğrencisi ve araştırma görevlisidir.

İletişim Yayınları 1682 • Araştırma-İnceleme Dizisi 277

ISBN-13: 978-975-05-0977-3

© 2011 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2011, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora

DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Burak Taşpınar

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Ahmet Batmaz

BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

YASİN DURAK

Emeğin Tevekkülü

Konya'da İşçi-İşveren
İlişkileri ve Dindarlık

İçindekiler

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	7
--------------------------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	11
Neden Konya?	14
Neden “kültürel hegemonya”?	22

İKİNCİ BÖLÜM

EŞİTSİZ BİR UZLAŞMA: “DINDAR-MUHAFAZAKÂR ÜTOPYA”	33
“İslam Protestanlaşması” metaforu	38
Araçsal dindarlık	40
Dil hapishanesi olarak din	44
Hizipsel dayanışma	48
Kutsal girişimcilik	51
Karınca ile Azrail	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESNEKLEŞME VE ENFORMEL İLİŞKİ AĞLARI:	
“GÜLÜMSEYEN SÖMÜRÜ”	57
Birikim rejiminin küresel dönüşümü	59
Esnekleşme	62
Türkiye’de düzenleme tarzının dönüşümü ve İslamlaşma	68
Enformel güvence	73
Enformel ilişki ağlarından kaçınmalar	81
Köpek ve at	84

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÜLTÜREL HEGEMONYANIN SINIRLARI: "HASSAS RIAYET"	87
Kolektivizmin dışlanması	88
İşverene riayetin saikleri	94
Eşitsizliklerin uhrevi yorumları	96
Taviz verme sınırları	98
Hegemonik kültürden kopma eşiği	103
Alâeddin Keykubat ve yıkık kale	108

BEŞİNCİ BÖLÜM

BÜYÜLÜ GERÇEKLIK: "FİLLER VE EBABİL KUŞLARI"	111
Tarihe göz hizasından bakmak	112
Karşı-manipülasyonlar	114
Semboller mücadelesi	120
Eyüp Peygamber ve mağarası	122

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ	127
EK 1: İŞVERENLERE SORULAR	134
EK 2: İŞÇİLERE SORULAR	137
KAYNAKÇA	139

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Türkiye’de egemen sınıfların “herkesi” içerisine sürüklediği neo-liberal kapitalist vahşet çağımızın musibeti olarak tüm dünyayı sararken, bir taraftan da gerçek ilişkilerin acımasızlığı, dünyanın her yerinde eşitsizliklerden çıkar sağlayanların bin bir türlü oyunuyla örtbas ediliyor. İşte bu araştırmada, bu “oyunlardan” yalnızca bir tanesinin, “kültürel hegemonyanın”, yalnızca bir görünümü, Konya’daki çalışma ilişkilerindeki “dindar-muhafazakâr” görünümü konu edilmiştir.

Her ne kadar kapitalizmin kasveti tüm burjuva aktörlerin yönetiminde kaçınılmaz olsa da, Türkiye’nin son yıllardaki ekonomi-politik seyri, eşitsizliği pekiştiren uygulamaların büyük ölçüde neo-liberal İslamcı iktidar bloğu eliyle yürütüldüğünü işaret ediyor. Öyle ki tek başına 2000’li yılların genel çerçevesi dahi, dindar-muhafazakârlığın neo-liberal kapitalizme bağlılık yemini ettiğinin ispatıdır. Bu “sürecin” işçi sınıfı üzerinde yarattığı tahribat çalışma ilişkilerinde fazlasıyla net bir tecessüme sahip. Bu nedenlerden ötürü bu araştırmada dindar-muhafazakârlığın “kalesi” olan Kon-

ya'da, yeni birikim rejiminin teşvik ettiği KOBİ'lerdeki çalışma ilişkileri bahis konusudur. Çalışma boyunca, Konya'da işçi sınıfı kültürünün dindar-muhafazakâr manipülasyonu ve işçilerin egemen sınıflara tabiiyetinin nedenleri anlatılmaktadır. Bu bakımdan *Emeğin Tevekkülü* başlığı dindar-muhafazakârlığın işçi sınıfı temayüllerindeki karşılığına bir gönderme olarak düşünülebilir. Herhangi bir konuda elinden geleni yapıp daha sonrasını Allah'a bırakmak anlamına gelen "tevekkül" kavramı, Konya'daki işçilerin mevcut eşitsiz ilişkiler ve ağır çalışma koşulları karşısındaki genel tavrını oldukça iyi betimler. Dolayısıyla burada ne emekçi sınıfların ne de Müslümanların yaşam tarzına ilişkin bir parodileştirmenin söz konusu olmadığını ve ek olarak, "din" denildiğinde kitabî atıflarla hararetle övülmesi yahut yerilmesi moda haline gelmiş bir "İslami özü" anlamadığımı, her zaman bunun gündelik hayattaki pratik karşılığını göz önüne aldığımı belirtmem gerekli.

Araştırmanın ortaya çıkışında yardımlarını sunanlara teşekkür etmek boynumun borcudur: Öncelikle başından sonuna kadar destek veren Bilgesu Sümer'e, önerileri için Sibel Özbudun ve Tanıl Bora'ya, kıymetli yorum ve eleştirileri için Polat Sait Alpman, Özkan Öztürk, Emre Pekdemir ve Ertuğrul Tut'a, kaynaklara ulaşmamı kolaylaştıran Özgür Yıldız ve Ulaş Dayı'ya, saha çalışması boyunca beni Konya'daki evinde konuk eden annem Yıldız Durak'a, yine destekleri için Murat Arpacı, Gökhan Alpuğan, Engin Abat, İrem Yeşilyurt, Günnur Ertong, Akın Bakıoğlu, Önder Tilci, Hüseyin İzmir, M. Cabir Öztürk ve Ayla Sercan Fundalar'a, ayrıca bana bu araştırmanın oluşmasını sağlayan perspektifi kazandıran, başta Mustafa Kemal Coşkun olmak üzere tüm D.T.C.F Sosyoloji Bölümü öğretim üyelerine ve yükümü hafifleterek çalışmamı kolaylaştıran aynı bölümdeki araştırma görevlisi arkadaşlarıma teşekkür ederim. Son olarak bu araş-

tırmaya katılım sunan işletmeci ve işçilere, ama en çok işçilere, dünyayı her gün yeniden yaratan ellere, bize, kapitalist zulmün yenilmeye mahkûm olduğu tarihin şu anki kaybedenlerine teşekkürler.